

POSTANOWIENIE

Dnia 25 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Robert Stefanicki

w sprawie z odwołania A. W.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Opolu

o zasiłek macierzyński, zasiłek opiekuńczy, zasiłek chorobowy,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 25 września 2024 r.,

na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Opolu

z dnia 27 października 2023 r., sygn. akt V Ua 5/23,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2. zasądza od organu rentowego na rzecz odwołującej się 240 (dwieście czterdzieści) złotych wraz z odsetkami z art. 98 § 1¹ Kodeksu postępowania cywilnego tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Okręgowy w Opolu wyrokiem z dnia 27 października 2023 r. oddalił apelację organu rentowego od wyroku Sądu Rejonowego w Opolu z dnia 25 listopada 2022 r. zmieniającego zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Opolu z dnia 24 maja 2022 r. w ten sposób, że ustalił, iż wnioskodawczyni A.W. nie ma obowiązku zwrotu pobranego zasiłku macierzyńskiego, zasiłku opiekuńczego i zasiłku chorobowego w łącznej kwocie

77.238,83 zł, składającej się z należności głównej w kwocie 58.841,84 zł i odsetek w kwocie 18.396,99 zł.

W wywiedzionej od powyższego wyroku skardze kasacyjnej organ rentowy podniósł zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego, a mianowicie: art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 66 ust. 2, art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa przez błędną wykładnię i uznanie, że świadczenie nienależne ustalone w wyniku zmiany schematu podlegania ubezpieczeniu chorobowemu nie jest świadczeniem nienależnie pobranym, w sytuacji, gdy zmiana schematu podlegania ubezpieczeniu chorobowemu spowodowana została wykonaniem prawomocnego wyroku odmawiającego wnioskodawczyni prawa do zasiłku chorobowego na podstawie art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej i nadpłata świadczeń powstała wskutek okoliczności, o których mowa w art. 17 ustawy zasiłkowej, a w konsekwencji uznanie, iż wnioskodawczyni nie ma obowiązku częściowego zwrotu pobranego zasiłku opiekuńczego, zasiłku macierzyńskiego oraz zasiłku chorobowego za okres od 24 marca 2018 r. do 31 sierpnia 2018 r. oraz zasiłek opiekuńczy za okres od 27 kwietnia 2018 r. do 2 maja 2018 r. i od 29 maja 2018 r. do 5 czerwca 2018 r.

Mając powyższe na uwadze, organ rentowy wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Opolu wraz z orzeczeniem o kosztach dotychczasowego postępowania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na potrzebę wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, to jest: art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 66 ust. 2, art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

W uzasadnieniu podniósł, że skoro prawomocnym wyrokiem ustalono, iż ubezpieczona, w okresie od 1 sierpnia 2015 r. do 9 września 2015 r., świadomie wprowadziła w błąd organ rentowy, wykonując działalność w okresie stwierdzonej niezdolności do pracy i zobowiązano do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego za ten okres, to powyższe zdarzenie należy oceniać łącznie i nie

można przyjąć z góry, jak zrobiły to Sądy obu instancji, że w chwili pobierania przez ubezpieczoną zasiłku opiekuńczego, zasiłku macierzyńskiego i zasiłku chorobowego w okresach objętych decyzją organu rentowego z dnia 24 maja 2022 r., z racji na wcześniejsze świadome wprowadzanie organu rentowego w błąd co do istnienia podstawy wypłaty zasiłku chorobowego, nie miała ona świadomości, że świadczenia te zostaną uznane za nienależnie pobrane.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną ubezpieczona wniosła o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawczyni zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie warto podkreślić, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 czerwca 2024 r., III USK 319/23, Legalis nr 3097498). Zgodnie z przyjętym modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. W konsekwencji tego, w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w

którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. konieczne jest zatem zawarcie w skardze kasacyjnej odrębnego wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania, zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłanek przedsądu ze wskazaniem, które z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego (postanowienia Sądu Najwyższego z: 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; 5 września 2024 r., I CSK 1686/23, Legalis nr 3118907). Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona. Stosownie do utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, skonstruowanie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na twierdzeniu o istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (postanowienia Sądu Najwyższego: z 23 maja 2018 r., I CSK 31/18, LEX nr 2508113; 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365; 22 marca 2023 r., I CSK 2610/22, LEX nr 3512740). Dla spełnienia powyższej przesłanki konieczne jest zatem wykazanie przez skarżącego, że wątpliwości te mają rzeczywisty i poważny charakter, wyjaśnienie, na czym one polegają, ich uzasadnienie, a także wskazanie rozbieżnych wariantów interpretacyjnych, z odwołaniem się do dotychczasowych poglądów orzecznictwa i dostępnego

piśmiennictwa (postanowienia Sądu Najwyższego: z 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 571/17, LEX nr 2497706; 4 czerwca 2024 r., III USK 20/24, Legalis nr 3089191), a w szczególności z przytoczeniem i poddaniem analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji jest sprzeczna z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego (postanowienie Sądu Najwyższego z 24 kwietnia 2018 r., III UK 123/17, LEX nr 2496319). Przedmiotem zainteresowania Sądu Najwyższego jest jednak sam przepis, a nie rozstrzygnięcie konkretnego sporu. Stąd też wspomniane wątpliwości interpretacyjne powinny być na tyle poważne, by ich wyjaśnienie nie sprowadzało się do prostej wykładni przepisów. W tym wyraża się publicznoprawny charakter skargi kasacyjnej. Celem realizowanym w wyniku rozpoznania skargi kasacyjnej jest bowiem ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni przepisów prawa oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój jurysprudencji i prawa pozytywnego, a nie korekta orzeczeń wydawanych przez sądy powszechne (postanowienia Sądu Najwyższego: z 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147; 24 lipca 2024 r., III USK 117/23, Legalis nr 3104717).

We wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżący powołał się na potrzebę wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, to jest: art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 66 ust. 2, art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa jednakże nie wyjaśnił, na czym według niego polega trudność w odkodowaniu normy prawnej we wskazanych przepisach, nie przytoczył także żadnych orzeczeń, wskazujących na odmienną wykładnię przepisu w analogicznych sprawach. Powołanie się przez skarżącego na odmienne rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie i różną wykładnię przyjętą przez Sądy *meriti* nie stanowi okoliczność, która samodzielnie miałaby wykazywać spełnienie tej przesłanki, której wkład Sądu Najwyższego przyczyniłby się w rozwój jurysprudencji i prawa pozytywnego. Jedynie na marginesie można zauważyć, że niemal wszystkie wskazane kwestie (w kształcie, w jakim sformułował je skarżący) odnoszą się do nieprawidłowej subsumcji ustalonego stanu

faktycznego do przepisów prawa, a więc niewątpliwie wymagają odniesienia się do konkretnych okoliczności sprawy. Skarżący nie skonstruował ogólnych zagadnień prawnych, których rozwiązanie miałyby znaczenie dla rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego, lecz pod pretekstem potrzeby wykładni zmierza do rozstrzygnięcia tego konkretnego sporu, w jego szczegółowo opisanych realiach faktycznych przedstawiając własną interpretację spornych przepisów.

Należy przypomnieć, że mając na uwadze ustalony w sprawie stan faktyczny, Sąd drugiej instancji przyjął, iż wnioskodawczynie zostały wypłacone częściowo nienależne świadczenia, ale nastąpiło to nie z jej winy, bowiem nie wprowadziła ona organu rentowego w błąd co do wysokości podstawy wymiaru zasiłków za okres 2017 r. – 2018 r., ani też nie zataiła przed organem rentowym żadnych informacji, które mogłyby skutkować niższą wysokością podstawy wymiaru. Nie można przyjąć, że już od marca 2017 r. wnioskodawczynie kierowała się „złą wolą” i miała pełną świadomość, że pobiera świadczenia zasiłkowe w pełni jej nienależne. Nie zostały zatem spełnione przesłanki z art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej co do świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego. W tej sytuacji, skoro nie doszło do świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego przez wnioskodawczynię, to słusznie Sąd Okręgowy uznał, że nie ma podstaw do zastosowania art. 84 ust. 1 ustawy systemowej, a zatem wnioskodawczynie nie ma obowiązku zwrotu nienależnie pobranych zasiłków. W orzecznictwie sądowym, dotyczącym problematyki zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, ugruntowany jest pogląd o możliwości domagania się przez organ rentowy zwrotu nienależnie wypłaconego świadczenia tylko wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę w jego pobieraniu. Obowiązek zwrotu świadczenia obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, mając świadomość jego nienależności (wyroki Sądu Najwyższego: z 9 sierpnia 2018 r., II UK 211/17, LEX nr 2530685; 4 lipca 2023 r., I USKP 34/23, Legalis nr 2961329).

Dokonana przez Sąd odwoławczy ocena okoliczności faktycznych i związana z tym wykładnia prawa (wyrażona w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku) mieszczą się w granicach uznania sędziowskiego. Podnoszone w tym zakresie przez skarżącego argumenty stanowią polemikę z oceną dowodów i wynikającymi z niej ustaleniami faktycznymi. Zgodnie zaś z art. 398³ § 3 k.p.c. oraz art. 398¹³ § 2 k.p.c.,

podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalania faktów lub oceny dowodów, a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy jako sąd kasacyjny nie zajmuje się oceną materiału dowodowego, nie ma również kompetencji do kontrolowania prawidłowości oceny dowodów dokonanej przez sąd drugiej instancji według kryteriów opisanych w art. 233 § 1 k.p.c. (wyroki Sądu Najwyższego: z 4 lipca 2013 r., II UK 403/12, LEX nr 1350309; 4 kwietnia 2024 r., I PSKP 51/23, Legalis nr 3063041).

Wobec niewykazania przez skarżącego istnienia powołanej przesłanki przedsądu Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania orzeczono stosownie do art. 108 § 1 k.p.c. i 98 k.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935 ze zm.).

[SOP]

[ał]